

**Українська мова для
державних службовців: курс
для підготовки до атестації.
Видання друге**

Мета пропонованого посібника – допомогти претендентам на державну службу досконало, ґрунтовно підготуватися до атестації щодо вільного володіння українською літературною мовою.

Посібник укладено відповідно до Стандарту української мови для державних службовців.

У посібнику послідовно й дохідливо викладено теоретичний матеріал, у якому докладно виписано літературні мовні норми, подано зразки організаційних, довідково-інформаційних документів та документації з кадрово-контрактних питань. Особливу увагу приділено службовому листуванню та усному фаховому спілкуванню.

Після розділів наведено зразки тестових завдань. Посібник стане у пригоді всім, хто не байдужий до рідної мови і хоче оволодіти мистецтвом фахового спілкування.

СВІТЛАНА ШЕВЧУК

**УКРАЇНСЬКА МОВА
ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ
СЛУЖБОВЦІВ:
курс для підготовки
до атестації**

Навчальний посібник

*Видання друге,
виправлене і доповнене*

Київ • Алерта • 2025

УДК 651.74:811.161.2(075.8)
ШЗ7

Рецензенти:

Мосенкіс Юрій – доктор філологічних наук, професор катедри української мови та прикладної лінгвістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Шевчук Василь – кандидат юридичних наук, прокурор Офісу Генерального прокурора.

Шевчук С.

ШЗ7 Українська мова для державних службовців: курс для підготовки до атестації. 2-ге вид., випр. і допов. : навч. посіб. Київ : Алерта, 2025. 530 с.

ISBN 978-617-566-919-8

Мета пропонованого посібника – допомогти претендентам на державну службу досконало, ґрунтовно підготуватися до атестації щодо вільного володіння українською літературною мовою.

Посібник укладено відповідно до Стандарту української мови для державних службовців.

У посібнику послідовно й дохідливо викладено теоретичний матеріал, у якому докладно виписано літературні мовні норми, подано зразки організаційних, довідково-інформаційних документів та документації з кадрово-контрактних питань. Особливу увагу приділено службовому листуванню та усному фаховому спілкуванню. Після розділів наведено зразки тестових завдань.

Посібник стане у пригоді всім, хто не байдужий до рідної мови і хоче оволодіти мистецтвом фахового спілкування.

УДК 651.74:811.161.2(075.8)

ISBN 978-617-566-919-8

© С. Шевчук, 2025.

© Видавництво «Алерта», 2025.

ЗМІСТ

Передмова.....	3

1. УКРАЇНСЬКА МОВА – ДЕРЖАВНА МОВА УКРАЇНИ

1.1. Поняття національної та літературної мови.....	4
1.2. Українська мова як державна.....	5
1.3. Нормативні документи про державну мову	6
1.4. Літературна мовна норма	7

2. ГРАФІКА. ОРТОГРАФІЯ (ОРФОГРАФІЯ)

2.1. Поняття графіки	8
2.1.1. Співвідношення між буквами українського алфавіту і звуками.....	9
2.2. Орфографія (Орфографія).....	10
2.2.1. Уживання знака м'якшення	10
2.2.2. Уживання апострофа	12
2.2.3. Правопис префіксів	12
2.2.4. Правопис власних назв.....	13
2.2.5. Правопис складних іменників	18
2.2.6. Правопис складних прикметників	20
2.2.7. Правопис слів іншомовного походження	21
2.2.8. Правопис прізвищ і географічних назв слов'янського походження	25

Взірці тестових завдань, що їх виконують претенденти під час атестації

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	28
Взірець тексту для переказу.....	30
Взірці тем для ділової бесіди.....	32
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	32

3. ФОНЕТИКА. ОРТОЕПІЯ

3.1. Фонетика	33
3.1.1. Предмет і завдання фонетики	33
3.1.2. Загальна характеристика та класифікація мовних звуків	33

3.1.3. Голосні та приголосні звуки сучасної української літературної мови	34
3.1.4. Спрощення в групах приголосних звуків	35
3.1.5. Подвоєння букв	36
3.1.6. Склад. Український складоподіл	37
3.1.7. Наголос	38
3.1.8. Поняття про фонему	39
3.1.9. Чергування голосних фонем	40
3.1.10. Чергування /o/ та /e/ з фонемним нулем	41
3.1.11. Чергування /o/, /e/ з /i/	41
3.1.12. Чергування /e/-/o/ після шиплячих та /й/	42
3.1.13. Чергування приголосних фонем	43
3.1.14. Зміни приголосних перед подальшим приголосним за словотворення	44
3.2. Ортоепія (Орфоепія)	46
3.2.1. Ортоепія і культура мовлення	46

Взірці тестових завдань,

що їх виконують претенденти під час атестації

Завдання з вибором однієї правильної відповіді	51
Взірець тексту для переказу	53
Взірці тем для ділової бесіди	54
Взірці тем для повідомлення-презентації	54

4. ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ФРАЗЕОЛОГІЯ. ЛЕКСИКОГРАФІЯ

4.1. Лексикологія	55
4.1.1. Предмет і завдання лексикології	55
4.1.2. Слово як мовна одиниця	56
4.1.3. Омоніми	59
4.1.4. Пароніми	60
4.1.5. Синоніми	60
4.1.5.1. Відроджувані синоніми	62
4.1.6. Антоніми	69
4.1.7. Склад лексики сучасної української літературної мови з погляду її походження	70
4.1.8. Склад української лексики зі стилістичного погляду	77
4.1.9. Активна і пасивна лексика сучасної української мови ..	80
4.2. Фразеологія	81

4.2.1. Предмет фразеології. Основні типологічні ознаки фразеологізмів	81
4.2.2. Класифікація фразеологізмів	82
4.2.3. Джерела фразеології	83
4.3. Лексикографія	84
4.3.1. Предмет лексикографії. Типи словників	84

**Взірці тестових завдань,
що їх виконують претенденти під час атестації**

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	89
Взірець тексту для переказу.....	91
Взірці тем для ділової бесіди.....	92
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	92

5. МОРФОЛОГІЯ

5.1. Повнозначні частини мови	93
5.1.1. Частини мови. Принципи вирізнення їх.....	93
5.2. Іменник.....	94
5.2.1. Особливості відмінювання та правопису іменників	94
5.2.2. Особливості вживання іменників у професійному мовленні.....	104
5.3. Прикметник	109
5.3.1. Особливості відмінювання та правопису прикметників .	109
5.3.2. Особливості вживання прикметників у професійному мовленні.....	111
5.4. Числівник.....	120
5.4.1. Особливості відмінювання та правопису числівників .	120
5.4.2. Особливості вживання числівників у професійному мовленні.....	125
5.5. Займенник	133
5.5.1. Особливості відмінювання та правопису займенників ...	133
5.5.2. Особливості вживання займенників у професійному мовленні.....	136
5.6. Дієслово	138
5.6.1. Особливості змінювання та правопису дієслівних форм...	138
5.6.2. Особливості вживання дієслів у професійному мовленні ..	140
5.7. Прислівник.....	153
5.7.1. Особливості вживання та правопису прислівників	153

5.7.2. Особливості вживання прислівників у професійному мовленні.....	156
5.2. Службові частини мови.....	159
5.2. Прийменник.....	159
5.2.1. Особливості вживання та правопису прийменників	159
5.2.2. Особливості вживання прийменників у фаховому мовленні.....	161
5.3. Сполучник.....	167
5.3.1. Особливості вживання та правопису сполучників	167
5.4. Частка.....	171
5.4.1. Особливості вживання та правопису часток	171
5.3. Типові помилки ділового мовлення та їхні правильні відповідники	174

**Взірці тестових завдань,
що їх виконують претенденти під час атестації**

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	185
Взірець тексту для переказу.....	187
Взірці тем для ділової бесіди.....	188
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	188

6. СИНТАКСИС. ПУНКТУАЦІЯ

6.1. Тире в простому реченні	189
6.2. Однорідні члени речення	191
6.2.1. Розділові знаки у реченнях з однорідними членами речення.....	192
6.2.2. Розділові знаки у реченнях з однорідними і неоднорідними означеннями	193
6.2.3. Розділові знаки у реченнях з однорідними членами і узагальнювальними словами (об'єднують однорідні предмети, ознаки, дії в одну групу).....	195
6.3. Відокремлені означення	197
6.4. Відокремлені прикладки	199
6.5. Відокремлені обставини.....	203
6.6. Відокремлені додатки.....	206
6.7. Відокремлені уточнювальні члени речення	207
6.8. Звертання	208
6.9. Вставні та вставлені конструкції.....	210

6.10. Складносурядні речення	214
6.11. Складнопідрядні речення	216
6.12. Безсполучникові складні речення.....	219
6.13. Пунктуаційне оформлення чужого мовлення.....	221
6.13.1. Розділові знаки в реченнях із прямою мовою	222
6.13.2. Розділові знаки при цитатах	223

**Взірці тестових завдань,
що їх виконують претенденти під час атестації**

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	226
Взірець тексту для переказу	229
Взірці тем для ділової бесіди	229
Взірці тем для повідомлення–презентації	229

7. ОСНОВИ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

7.1. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора	230
7.2. Комунікативні ознаки культури мовлення.....	231
7.3. Комунікативна професіограма фахівця.....	232
7.4. Мовний етикет.....	233
7.4.1. Поняття етикету	233
7.4.2. Стандартні етикетні ситуації. Парадигма мовних формул	234
7.4.2.1. Вітання та побажання	235
7.4.2.1. Звернення до незнайомої людини	236
7.4.2.3. Привернення уваги до себе.....	237
7.4.2.4. Знайомлення.....	237
7.4.2.5. Порада, пропозиція.....	239
7.4.2.6. Згода.....	239
7.4.2.7. Відмова	240
7.4.2.8. Розрада.....	241
7.4.2.9. Співчуття	241
7.4.2.10. Схвалення.....	242
7.4.2.11. Зауваження, докір	242
7.4.2.12. Висловлення сумніву.....	243
7.4.2.13. Висловлення власного погляду	244
7.4.2.14. Комплімент.....	244
7.4.2.15. Прощання	246

7.5. Стилї сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні	247
7.5.1. Основні ознаки функційних стилів	247
7.5.2. Текст як форма реалізації мовленнєво-професійної діяльності.....	253

**Взірці тестових завдань,
що їх виконують претенденти під час атестації**

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	254
Взірець тексту для переказу	256
Взірці тем для ділової бесіди	257
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	257

8. ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ

8.1. Спілкування як інструмент професійної діяльності.....	258
8.1.1. Спілкування і комунікація.....	258
8.1.2. Функції, види і форми спілкування.....	258
8.1.3. Етапи спілкування	260
8.1.4. Мова, мовлення і спілкування	262
8.1.5. Невербальні засоби спілкування	263
8.1.6. Гендерні аспекти спілкування	266
8.2. Риторика і мистецтво презентації	267
8.2.1. Публічний виступ як важливий засіб переконання	267
8.2.2. Презентація як різновид публічного мовлення.....	271
8.3. Культура усного фахового спілкування	273
8.3.1. Особливості усного спілкування	273
8.4. Індивідуальні форми фахового спілкування.....	274
8.4.1. Приймання відвідувачів	276
Правила службової особи, яка приймає відвідувачів	277
Правила для відвідувачів	278
8.4.2. Функції та види бесід	278
8.4.3. Співбесіда з роботодавцем.....	281
8.4.4. Моделювання телефонної розмови	284
8.4.5. Етичні питання використання мобільних телефонів....	286
8.5. Форми колективного обговорення професійних проблем	287
8.5.1. Мистецтво перемовин	287
8.5.2. Збори як форма ухвалення колективного рішення	289
8.5.3. Нарада	290
8.5.4. Дискусія	293

8.5.5. Дебати	294
8.5.6. Інтерв'ю	299
Перелік контрольних питань для інтерв'ю друкованим ЗМІ	301
8.5.6.1. Радіоінтерв'ю	303
8.5.6.2. Участь у телепрограмі.....	303
Перелік контрольних питань для інтерв'ю на радіо чи телебаченні	304
8.5.7. Візитна картка та її використання.....	305
8.5.7.1. Використання візитних карток.....	307

**Взірці тестових завдань,
що їх виконують претенденти під час атестації**

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	309
Взірець тексту для переказу.....	310
Взірці тем для ділової бесіди.....	311
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	311

**9. ДІЛОВІ ПАПЕРИ ЯК ЗАСІБ ПИСЕМНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

9.1. Поняття документа	312
9.2. Національний стандарт України. Склад реквізитів документів	312
9.3. Вимоги до змісту і розташування реквізитів	317
9.4. Вимоги до бланків документів.....	336
9.5. Оформлювання сторінки.....	340
9.6. Вимоги до тексту документа.....	343

10. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

10.1. Інструкція.....	346
10.2. Положення	348
10.3. Правила	352
10.4. Статут	354

**11. ДОКУМЕНТАЦІЯ
З КАДРОВО-КОНТРАКТНИХ ПИТАНЬ**

11.1. Резюме.....	355
11.2. Автобіографія	358
11.3. Характеристика	359

11.4. Заява	361
11.5. Особовий листок з обліку кадрів	363
11.6. Наказ щодо особового складу	364
11.7. Трудова книжка	367
11.8. Трудовий договір	368
11.9. Контракт	369
11.10. Трудова угода	371

12. ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

12.1. Пресреліз.....	372
12.2. Адреса. Телеграма. Телефонограма. Факс	377
12.3. Довідки	389
12.4. Службові записки	391
12.5. Протокол. Витяг із протоколу.....	394
12.6. Звіт. План	398
12.7. Оголошення. Повідомлення про захід	401

13. СЛУЖБОВЕ ЛИСТУВАННЯ

13.1. Етикет ділового листування.....	404
13.1.1. Класифікація листів.....	404
13.1.2. Реквізити листа та їх оформлювання.....	405
13.1.3. Етикет ділового листування.....	407
13.1.4. Оформлювання листа	415
13.1.5. Різні типи листів	416

Взірці тестових завдань, що їх виконують претенденти під час атестації

Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	495
Взірець тексту для переказу	497
Взірці тем для ділової бесіди	497
Взірці тем для повідомлення-презентації.....	497

Ключі відповідей.....	498
Завдання з вибором однієї правильної відповіді.....	498

ДОДАТКИ

Короткий лексикон синонімів української мови.....	500
Короткий лексикон синонімів української мови.....	500
Складні випадки наголошення	515

Навчальне видання

Світлана Шевчук

УКРАЇНСЬКА МОВА ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: курс для підготовки до атестації

Навчальний посібник

Видання друге, виправлене і доповнене

Відповідальний за випуск
Комп'ютерна верстка
Обкладинка

Олександр Діордійчук
Дмитро Алексєєв
Валентин Жиборовський

Підписано до друку 24.04.2025 р. Формат 60 x 84 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. 30,81.

Видавництво «Алерта»

04210, м. Київ, а/с 112.

Тел.: (044) 223-15-25, (099) 607-97-62.

E-mail: alerta.pravoednist@gmail.com, веб-сайт: alerta.kiev.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.

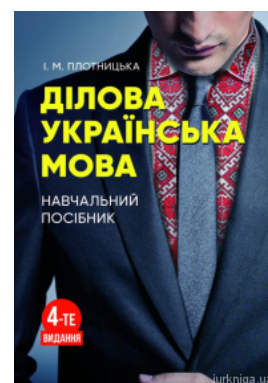
Книги, які можуть вас зацікавити

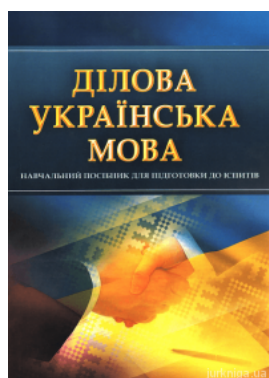
Кваліфікаційний іспит суддів:
навчально-практичний
посібник

Український правопис:
нова редакція.
Навчальний посібник

Ділова українська мова.
Навчальний посібник

Ділова українська мова.
Навчальний посібник
для підготовки до
іспитів

Ділове спілкування та
культура мовлення

Кодекс України про
адміністративні
правопорушення

Перейти до галузі права
Ділове письмо та етика

[Перейти на сайт →](#)